

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЄЗНАВЧИХ СТУДІЙ ПРОФЕСОРА ВАСИЛЯ БАЛУХА

У статті проаналізовано концептуальні засади філософсько-релігієзнавчих студій відомого українського науковця В. Балуха. На основі низки наукових праць вченого актуалізовано ключові магистралі теоретико-методологічного осмислення духовно-культурних процесів, окреслені ним у межах дослідження важливих історичних подій та явищ, що визначають ідейно-просвітницькі та культурно-ціннісні виміри християнської релігії та Церкви Христової.

Ключові слова: богослов'я, релігієзнавчі студії, христологія, еклезіологія, антропологія, есхатологія, ангелологія, Християнська Церква, християнство.

Актуальність теми. Сучасна українська історична та релігієзнавчо-філософська думка налічує не так уже й багато імен, які б трудилися в провінційних глибинках, але справедливо заслужили на статус особистостей загальнонаціонального рівня. Людей, котрі, не дивлячись ні нащо, не лише продукують все нові і нові, часом непопулярні ідеї, а головне – беруться за їх виконання, погодьтеся, справді небагато. А тих, хто все життя палає сам, щоб запалити іскру руху до життя у кожному, хто його оточує, – і поготів мало.

До таких постатей, поза будь-яким сумнівом, належить Василь Олексійович Балух, який 21 листопада цього року відзначає свій багатий на добрі ужинки 60-тилітній ювілей.

В.О. Балух народився у сім'ї, яка постраждала від сталінсько-більшовицького режиму. Його родина була вивезена у Сибір [42, с. 83-85]. Саме там у бараках Боржигантаю Могуйтуського району Читинської області (Росія) на світ з'явився майбутній доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, лауреат премії імені Михайла Грушевського НАН України, академік АН ВО України, член-кореспондент НАПН України, а ще – почесний доктор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Цих та інших титулів, а головне шани та поваги від людей заслужив В. Балух досягнувши перших своїх шістдесят.

Мета та завдання. Проте у цій невеликій за об'ємом розвідці йтиметься не про банальне розшифрування перелічених вище регалів В. Балуха, а про концептуальні основи його філософсько-релігієзнавчих студій, що в контексті становлення і розробки теоретико-методологічного ресурсу українського релігієзнавства є куди важливіше, адже це, нехай і опосередковано, все ж таки знімає завісу з «таємниці» його визнання, причому не лише науково-освітня спільнотою в її найяскравіших представниках, а й Українськими Церквами – УПЦ КП та УАПЦ, які разом дали належну оцінку творчим пошукам вченого та його науково-педагогічним розробкам, як освітянина і педагога. Крім того, що професора В. Балуха обрали член-кореспондентом НАПН України, його неодноразово відзначали високими нагородами за вагомий внесок у розвиток науки та освіти, підготовку фундаментальних підручників і посібників, а також розробку ефективних методик організації навчального процесу в умовах кредитно-трансферної системи навчання: почесна грамота МОН України (2002 р.), відмінник освіти України (2003 р.), відзнака МОН України імені Петра Могили «За розвиток вищої освіти» (2005 р.), заслужений працівник освіти України (2008 р.), медаль «20 років Академії наук вищої освіти України» (2012 р.) та «На славу Чернівців» (2015 р.) та ін. Вагомі заслуги вченого і педагога, а ще декана філософсько-теологічного факультету, в структурі якого уже понад два десятиліття функціонує Богословське відділення, гідно вшанував і Святійший Патріарх Київський і всієї Руси України Філарет, який нагородив його орденами Святого і рівноапостольного князя Володимира III ступеня, св. і

рівноап. Кирила і Мефодія та Архистратига Михаїла. УАПЦ ж відзначила В. Балуха орденом «20 років відродження УАПЦ».

Виклад матеріалу. Дослідницькі інтереси В. Балуха різнобічні і багатогранні. Тож докладно зупинимось на його науково-дослідницькій та консультативній діяльності, адже під науковим керівництвом професора Василя Балуха захищено десять кандидатських і одну докторську дисертації. До того ж, він – автор близько двохсот наукових і науково-популярних праць, монографій, підручників, навчально-методичних комплексів, посібників, рекомендацій і курсів лекцій. Навчальний посібник «Історія Стародавнього Риму» став лауреатом XII Львівської міжнародної книжкової виставки (2005 р.), підручник «Історія античної цивілізації: В 3-х т.» – книжкою року у номінації «Обрії» (2009 р.), трьох томний підручник «Історія середніх віків», який відзначили першою премією на Харківському книжковому форумі (2010 р.) тощо. До того ж, він любить студентську аудиторію і віртуозно читає низку важливих та надзвичайно цікавих курсів, серед яких «Візантологія» і «Культура Античності», не кажучи вже про історію Стародавнього Риму та Греції, яку краще за нього, мабуть, що не прочитає ніхто [42, с. 84-85].

Між тим, суто релігієзнавчою та філософською проблематикою професор Василь Балух системно почав займатися не так давно. Але виваженість у підходах до осмислення багатьох актуальних питань світової та вітчизняної релігійно-філософської думки, історії релігії та Церкви Христової забезпечили його працям неабияку популярність, визнання та широке цитування гуманітаріями не лише в Україні, а й світі.

У своїх дослідженнях науковець багато уваги приділяє історичним портретам та персоналіям і цим самим суттєво збагачує новим фактологічним матеріалом, ідеями та концептами українську (і не лише) біографістику. Доволі цінними є його джерелознавчі розвідки про діяння апостола Андрія на теренах України [15, с. 17–27], особливості становлення християнства у Римській імперії 30 – 70-х рр. IV ст. [44, с. 189–203], формування організаційної структури Християнської Церкви у III – на поч. IV ст. [43, с. 91–93], витоки і складові утворення Галицької митрополії [15, с. 28–49.] тощо.

Так, унаочнюючи специфіку та евристичний потенціал джерел про апостольську місію Андрія Першопокликаного, науковець стверджує про неспроможність історичної науки за допомогою суто історичної методологічного інструментарію пізнати релігійно-церковні події та явища, оскільки та, починаючи з Нового часу, в «основу свого методологічного підходу до вивчення історії в цілому поклала принцип причинно-наслідкових відносин між подіями, у котрому на перше місце поставлений відірваний від віри людський розум». Водночас, як справедливо наголошує професор Балух, складність полягає не в тривіальності самого методологічного принципу, а в тому, що узагальнюючі положення та висновки, до яких приходять дослідник, безпосередньо залежать від того, настільки ретельно та об'єктивно він підходив до їх формулювання, якими настановами переймався, які ставив перед собою цілі та завдання [15, с. 17]. Не менше важливими з методологічного погляду є твердження професора Балуха, які він культивує, вивчаючи засадничі історико-канонічні принципи формування організаційно-адміністративної структури Церкви Христової в донікейський період. За його спостереженнями серед християнської спільноти уже тоді помітно утвердилася ідея помісного церковного устрою. В. Балух, зокрема, зазначає, що якраз з кінця II-го – початку III-го століть починає «змінюватися уява про помісну церкву, яка вже не ототожнювалася з одним зібранням, а переносилася на цілі міста і навіть регіони» [43, с. 91–98]. Наукова розробка цієї складової еклезіології є вкрай важливою з огляду на прагнення українського народу мати власну Помісну Церкву, що базуються не лише на історичних і моральних підвалинах його буття, а й на Апостольських правилах та канонах Вселенських соборів.

Помітний внесок у розвиток українського релігієзнавства зробив професор Балух, здійснивши ґрунтовні дослідження ролі та місця багатьох яскравих постатей в історії Української Церкви, а відтак і навернення у християнство українськими місіонерами тих, хто пізніше склав основу Московського царства. Йдеться передусім про просвітницьку місію

митрополита Петра Ратенського, який справив визначальний вплив на інституційне оформлення Московської Церкви [15, с. 63 – 69], а також про Дмитрія Туптала – митрополита Ростовського і Ярославського – відомого українського богослова і церковно-релігійного діяча, який понад усе дбав про просвіту та освіту темної петровської Росії. Для цього він 1702 року заснував у Ростові загальноосвітню школу, де мали змогу навчатися не лише діти зі священничих родин, а й особи інших станів [29, с. 362–366]. Наприклад, у статті «Роль Петра Ратенського у просвітительстві Московщини» досліднику вдалося ретельно унаочнити основні версії про походження святителя та внести ясність у його біографічні нариси (між церковними істориками немає й досі згоди навіть щодо малої батьківщини першого московського митрополита), а головне – відкрити нові грані митрополита Петра як ідейного натхненника формування «єдиної сильної держави» і, зрозуміло, що йшлося про «Великую Русь», яку можна було збудувати шляхом нищення історичного духовного і політичного центру давньої Руської держави – Києва. Ось, що пише В. Балух з цього приводу: «Окрім митрополичих справ, Петро Ратенський по праву вважається і державним діячем, він був вірним помічником московських князів Юрія Даниловича (1303 – 1325 рр.) і, особливо, Івана Даниловича Калити (1325 – 1340 рр.). Митрополит Петро і особисто, і через своїх єпископів та ігуменів впливав на удільних князів, закликав їх до об'єднання у боротьбі із зовнішніми ворогами, проповідуючи утворення єдиної сильної держави» [15, с. 67]. А те, що митрополит Дмитрій (Туптало) таки почав губити золоту нить, яка зв'язувала його Києвом, де він сформувався як богослов (Києво-Могилянський колегіум) і подвижник християнської віри та благочестя (Києво-Печерська лавра), засвідчує те, що церковний ієрарх все більше уваги став приділяти пам'яткам московської агіографії. Так, укладаючи московську версію Міней, він започаткував традицію вмщувати до них великоросійських житій, а також додавати ще й повісті та розповіді місцевого – ростовського – розливу і, зокрема, Житіє царевича Дмитрія. Так з'являлися нові приклади для наслідування, які були актуальними в контексті обґрунтування ідеї московського «месіанізму», що, звісно, була тоді лише в зародковому стані.

Ще більше дослідницьких студій здійснив Василь Балух для визначення релігійно-світоглядної парадигми середньовічної та новочасної богословської думки. Вивчаючи, наприклад, феномен подвижницького життя найяскравіших представників східного чернецтва – преподобних Єфрема Сиріна та Дідима Сліпого, – а відтак і аналізуючи їхні твори й подвижницьку практику, він увиразнив основні грані дидактики, морально-ціннісного та сотеріологічного потенціалу покаяння як невід'ємної компоненти духовно-церковного життя ранньосередньовічного християнина [див: 15, а також 6 та 20]. Цілком справедливо наголошує професор Балух на широкому спектрі богословського вчення Єфрема Сиріна: христології, еклезіології, антропології, есхатології тощо. У цьому зв'язку заслуговує ширшого цитування ось це твердження дослідника: «Єфрем Сирін став одним із найвпливовіших письменників чернечої містики і поезії <...>. Своїм життям і працею він довів, що не регалії, звання і посади роблять людину відомою, а її мудрість, освіченість і любов до Бога» [15, с. 205].

Заслуговують на увагу релігієзнавчі рефлексії професора Балуха й щодо аналізу провідних тенденцій тріадології або троїчного богослов'я східних Отців Церкви, що була й залишається однією із найдискусійніших проблем християнського богослов'я і богосмисля. Визнаючи, що саме завдяки таким Отцям Церкви, як Афанасій Александрійський, Григорій Богослов Василій Великий та інші християнська тріадологія отримала чітко сформований вигляд, науковець, однак, висновує, що «Григорій Богослов повторює і розвиває думки Василя Великого», хоча відбувається це під «прямим» впливом св. Афанасія [15]. Насправді, якби це було так, то Григорій був би «Великим», а Афанасій і Василій «Богословами», але ж ми знаємо, що є якраз навпаки. Лише Григорію Богослову вдалося проникнути у глибини Духу Божого і, на відміну від усіх інших представників «золотого віку» патристики, дати чітке й логічно структуроване витлумачення природи Бога-Троїці.

Ще глибшими є дослідження В. Балуха багатоаспектної богословської спадщини західного Отця Церкви Августина Блаженного. Не зупиняючись на надзвичайно вдалій реконструкції ним основних віх життя та діяльності святого, відзначимо інші, доволі глибокі і науково

виваженні узагальнення, сформульовані дослідником щодо вчення Августина Блаженного і, зокрема, христології. Як правильно доходить висновку професор Балух, Ісус Христос – це Втілений Син Божий, а тому – Боголюдина і єдиний Посередник між Богом і людьми [2, с. 39–59]. Значну увагу релігієзнавець приділяє й Августиновій бібліології, моральному богослов'ю, пневматології, ангелології, вченню про суспільство та іншим важливим аспектам християнської богословської думки [15, с. 244 – 271]. Між тим, підводячи проміжні висновки щодо богословської спадщини Августина Блаженного, В. Балух наголосив, що він висвітлив лише деякі її аспекти, і це – природньо, адже у святого є щонайменше 15 томів різних за об'ємом та характером творів. Уточнення потребує теза дослідника про те, що богословські трактати Августина Блаженного «зробили вагомий внесок у християнство з його як позитивними, так і негативними наслідками» [15, с. 260]. Отже, можна сподіватися, що у своїх подальших студіях проф. Балух В. глибше проаналізує, в чому все ж таки полягає негативний вплив творчості західного патриста на розвиток християнства.

Значну увагу у свої працях В. Балух приділяє дослідженням релігійної мережі України, стану Українського православ'я і, зокрема, особливостям його розвитку у західному регіоні країни. Спостерігається, що дослідник глибоко переймається перспективами канонічного оформлення єдиної Помісної Церкви в Україні як важливого чинника розбудови української державності та національного духовно-культурного поступу. До того ж, низку статей професор В. Балух присвятив витлумаченню зв'язків церковно-релігійних процесів із політичними чинниками сьогодення, релігійності молоді та ролі Церкви у морально-духовному оздоровленні суспільства. Загалом проблема духовності висвітлена ним у багатьох статтях, де по новому осмислено засадничі принципи формування духовності українського народу та визначено соціально-моральні пріоритети в умовах світоглядного плюралізму та секуляризації [див.: 25; 32; 34; 37].

Своє відображення у релігієзнавчо-філософських студіях науковця знайшла й низка інших суспільно значущих проблем, а саме: практично-аналітичні аспекти пошуків людиною смислу життя у контексті трансформацій сьогодення [19, 25], теоретичні та практичні виміри принципу толерантизації та його важливості для формування засад громадянського суспільства в Україні в умовах євроінтеграційних процесів [30].

Особливий підхід вчений демонструє щодо визначення витоків християнства в Україні, аналізуючи візантійський і болгарський фактори у ході християнізації Київської Русі, він схиляється до думки, що неофіційно Русь була хрещена ще за часів князів Аскольда і Діра [4, с. 35–47]. Логічним продовженням цієї тематики є розгляд еволюції державно-церковних відносин у Київській Русі наприкінці X – першій половині XIII століття, де чітко простежується зародження візантійських принципів у стосунках між князівською владою і Київською Церквою [8, с. 33–41].

Окремий блок досліджень професора Балуха увиразнює глибокий аналіз церковно-релігійних процесів середньовічної Європи та Візантії, серед яких варто виокреми статті про церковну політику Комнінів, богословські диспути у Візантійській Церкві часів Мануїла I, особливості «західної схизми» і соборного руху в Римо-Католицькій Церкві, причини, які унеможливають поєднання католицького Заходу і православного Сходу, на прикладі Ферраро-Флорентійської унії тощо [47, с. 182–202].

Не залишає поза дослідницькою увагою й такі маловідомі та недосліджені в українському релігієзнавчо-філософському дискурсі проблеми, як монотеїзм у системі релігійних вірувань, еволюція східно-мусульманської релігійної філософії, діяльність індійського релігійного реформатора IX ст. Шанкари, традиції та регіональна специфіка вкрай контраверсійного явища в історії Церкви – процеси на відьмами [21, с. 27–35].

Не обминає професор Балух і нагальних проблем сучасності. В умовах відкритої агресії Росії проти України важливою і актуальною є його розвідка про етнічну приналежність росіян, де він, на основі власне російських джерел, переконливо доводить, що походження «великоросів» не має нічого спільного із історичною Київською Руссю. Більше того, вони

навіть не мають нічого спільного зі слов'янськими народами, а є кровноспорідненими з угро-фінами та монголо-татарами [27, с. 199 – 207].

Безперечно, наукові погляди В. Балуха у галузі релігієзнавства заслуговують на ґрунтовніше дослідження, хоча б з огляду на те, що в них закладено нові магістралі теоретичного осмислення складних релігієзнавчих проблем. Натомість ми намагалися витлумачити лише провідні тенденції його релігієзнавчих студій та й то за зовсім не великою кількістю праць релігієзнавчого характеру.

Між тим, цілковите розв'язання окреслених у статті дослідницьких завдань ускладнювало те, що професор В. Балух у своїх дослідженнях не завжди дає однозначні відповіді на ті питання, які увиразнюють предметне поле його зацікавлення, а залишає місце для роздумів, ба навіть критики своїм опонентам.

Висновки. Проаналізувавши концептуальні основи філософсько-релігієзнавчих студій Василя Балуха, ми дійшли таких висновків:

1. Професор Балух у своїх дослідженнях значну увагу приділяє джерелам, а тому його праці відзначаються новизною та прагматичністю авторського підходу до узагальнення й формулювання оригінальних висновків, що не завжди вписуються у «загальноприйняте» теоретико-методологічне тло.

2. Його праці присвячені здебільшого визначним постатям в історії Церкви Христової і мають біографічний характер, однак у них наявні глибокі релігієзнавчі рефлексії їхніх ідей, учень та поглядів, що справили визначальний вплив не лише на формування та розвиток християнської догматики чи морального богослов'я, а й на обґрунтування світоглядної парадигми європейської цивілізації.

3. Хоч Василь Балух – наш сучасник, інтерес до його творів стає чим раз більший, адже вони відзначаються глибиною осмислення, морально-ціннісним і виховним потенціалом сприяють утвердженню високих християнських ідеалів, які по праву вважають універсальними, загальнолюдськими.

Ось, що та багато іншого робить ім'я професора В. Балуха відомим, а його праці затребуваними серед філософів, релігієзнавців та богословів, не кажучи вже про істориків та культурологів. А це означає, що до його праць ще і ще раз повертатимуться дослідники, відкриваючи нові обрії космосу думки вченого і педагога, чий узагальнення та твердження то експресивні до такої міри, що важко встигнути за ними людині із «меланхолічним» розумом, то подекуди настільки приховані, утаємничені, я би сказав, навіть містичні, що дають підстави говорити про нього як про вченого із загадковою душею.

Література

1. Богословські дискусії у візантійській церкві за Мануїла I Комніна / В.О. Балух, С.В. Шкіль // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Вип. 612 – 622. Філософія: Зб. наук. праць. – Чернівці: ЧНУ, 2012. – С. 116 – 121.
2. Богословсько-етичні погляди Августина Блаженного / Актуальні питання релігієзнавчої та богословської думки: Колект. монографія / За ред. В.О. Балуха. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – С. 39 – 59.
3. Витоки і складові утворення Галицької митрополії та її статус у складі Православної Церкви в Україні / В. О. Балух, Б. М. Боднарюк // Матеріали V конгресу МАУ: Соціально-гуманітарні науки – Чернівці: Рута, 2004. – С. 188 – 196.
4. Деякі роздуми щодо християнізації Київської Русі / В. О. Балух, О. В. Балух // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці: ЧНУ, 2012 – № 2(8). – С. 35 – 47.
5. Джерела про діяння апостола Андрія на теренах України // Буковинський журнал. – 2003. – № 1. – С. 204 – 212.
6. Дідим Сліпий / Богословський вісник: зб. наук. праць. – Чернівці: ЧНУ, 2011. – № 5. – С. 61 – 70.
7. «Західна схизма» і соборний рух // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці: ЧНУ, 2012 – № 2(8). – С. 56 – 61.
8. Еволюція державно-церковних відносин у Київській Русі кін. X – I пол. X III ст. // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. – № 112 (13-14). – С. 33 – 41.
9. Еволюція східної мусульманської філософії: від Аль-Кінді до Авіценни // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис: Черн. нац. ун-т. – Чернівці, 2015. – № 1 – 2 (17 – 18). – С. 5 – 14.

10. Етичні погляди Августина Блаженного // Богословський вісник: збірник наукових праць. № 1. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 116 – 125.
11. Життєвий шлях Аврелія Августина // Богословський вісник [Текст]: збірник наукових праць. Вип. № 2. – Чернівці: ЧНУ, 2008. – С. 65-73.
12. Історичні трансформації відносин Церкви і суспільства від пізньої Античності до зрілого Середньовіччя // Світоглядно-ціннісне самовизначення людини: толерантність в історичному і міжкультурному вимірах: колект. монографія / за наук. ред. член-кор. НАПН України В.О. Балуха. – Чернівці: Черн. нац. ун-т, 2015. – С. 13 – 40.
13. Константин Великий і християнство: проблема владного пріоритету / В.О. Балух, Б.М. Боднарюк // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: Збірник наукових статей. – Чернівці, 2000. – Т. 1.– С. 18 – 31.
14. Константин Великий і християнство: проблема владного пріоритету / В. О. Балух, Б. М. Боднарюк // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: Збірник наукових статей. – Чернівці, 2000. – Т.3.– С. 46 – 66.
15. Культурно-просвітницькі та ідейно-цілісні виміри осмислення християнського вчення: монографія: Черн. нац. ун-т. – Чернівці, 2014. – 464 с.
16. Лоренцо Валла – еретик чи шукач істини // Біблія і культура. – Чернівці: Рута, 2005. Вип. 7. – С. 380 – 387.
17. Монотеїзм у системі релігійних вірувань // Релігія та Соціум: Міжнародний часопис. – Чернівці: Черн. нац. ун-т, 2015. – № 3 (19). – С. 5 – 11.
18. Політичні чинники релігійних процесів у сучасній Україні: сутність і трансформації // Релігія та Соціум. Часопис. – Чернівці: Рута, 2008. – № 1. – С. 77 – 80.
19. Пошуки смислу: практично-аналітичний аспект // Філософія та методологія гуманітарних наук: історія, концепції, можливості. Матеріали наукової конференції. 20-21 жовтня 2005 р. – Чернівці: Рута, 2005. – С. 235 – 239.
20. Преподобний Єфрем Сирін / Богословський вісник: зб. наук. праць. – Чернівці: ЧНУ, 2011. – № 4. – С. 40 – 49.
21. Процеси над відьмами: традиції та регіональна специфіка / Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці: Черн. нац. ун-т, 2013. – № 1(9). – С. 37 – 45.
22. Релігійна мережа України: сучасний стан та основні тенденції розвитку / В.О. Балух, В.І. Докаш // Polska i jej wschodni sąsiedzi / – Rzeszow, 2004. – Т. 5. – S. 284 – 292.
23. Релігійна ситуація в Чернівецькій області: історія, стан, перспективи / В.О. Балух, В. Ю. Лешан // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Філософія». – Чернівці: Рута, 2003. – Вип. 163-164. – С. 115 – 120.
24. Релігійне життя Буковини у контексті суспільних трансформацій / В.О. Балух, В.І. Докаш, Р. Осолов // Релігія та Соціум. Часопис. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2010. – № 1 (3). – С. 113 – 118.
25. Релігійні процеси як чинник формування духовності народу // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Філософія». – Чернівці: Рута, 2003. – Вип. 163 –164. – С. 11 – 12.
26. Релігійність молоді: загальноукраїнський і регіональний аспекти / Релігія та Соціум. Часопис. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2010. – № 2 (4). – С. 117 – 119.
27. Роздуми щодо етнічної приналежності росіян // Релігія та Соціум: Міжнародний часопис: Черн. нац. ун-т. – Чернівці, 2014. – № 3 – 4 (15 – 16). – С. 199 – 207.
28. Роль Петра Ратенського у просвітительстві Московщини // Слово і текст. – Чернівці: Рута, 2005. – Вип. 2. – С. 294 – 299.
29. Св. Димитрій – митрополит Ростовський // Біблія і культура. Зб. наук. статей. – Чернівці: Рута, 2004. – Вип. 6. – С. 362 – 366.
30. Світоглядно-ціннісне самовизначення людини: толерантність в історичному і міжкультурному вимірах: колективна монографія / за наук. ред. член-кор. НАПН України В. О. Балуха. – Чернівці: ЧНУ, 2015. – 280 с.
31. Святий Андрій Первозваний і проблема християнізації східнослов'янських земель / В. О. Балух, Б. М. Боднарюк // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: Збірник наукових статей. – Чернівці, 2000. – Т.3.– С. 100-120.
32. Секуляризація: закономірність чи поклик часу? // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць – Філософія. – Чернівці: Рута, 2005. – Вип. 240-241. – С. 85 – 89.
33. Соціально-моральні пріоритети сучасного суспільства / Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Філософія». – Чернівці: Золоті литаври, 2004. – Вип. 203-204. – С. 7 – 9.
34. Стан Православ'я в Україні та особливості його розвитку в західному регіоні // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці: Рута, 2011. – № 1 (5). – С. 42 – 49.
35. Тертуліан: між «Афінами» і «Єрусалимом». – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – С. 60 – 77.

36. Толерантність у контексті сучасних євроінтеграційних процесів сучасності / В.О. Балух, О.В. Балух // Матеріали IV Міжнародної конференції «Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності»: Збірник матеріалів. – Житомир: Видавець Євенюк О. О., 2015. – С. 75 – 76.
37. Трансформаційні тенденції в християнському середовищі: протистояння чи пошуки порозуміння // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць Філософія. Вип. 291-292. – Чернівці: Рута, 2006. – С. 71 – 74.
38. Тріадологія східних Отців Церкви // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – № 2 (6). – С. 22 – 31.
39. Філософ бароко: богословсько-філософські погляди Б. Спінози. – Чернівці: Черн. нац. ун-т, 2013. – С. 12 – 27.
40. Філософсько-богословська спадщина мислителів XVII – XX ст.: колект. монографія / За ред. член-коресп. НАПН України: Черн. нац. ун-т. – Чернівці 2013. – 312 с.
41. Філософсько-теологічні аспекти формування догматичних засад християнської церкви у другій половині IV ст. / В.О. Балух, Б.М. Боднарюк // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія. Вип. 148-149. – Чернівці, 2003. – С. 69 -74.
42. Філософсько-теологічний факультет: історія та сучасність (1875 – 1940, 1993 – 2013): кол. монографія / гол. ред. Балух В. О. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. – 224 с.
43. Формування організаційної структури Християнської Церкви у III – на поч. IV ст. // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці: Черн. нац. ун-т, 2013. – № 3 – 4 (11 – 12). – С. 91 – 98.
44. Християнство у Римській імперії в 30-70-х рр. IV ст. і II Вселенський собор / В. О. Балух, Б. М. Боднарюк // Біблія і культура. – 2002. – № 4 – С. 189 – 203.
45. Церковна політика династії Комнінів / В.О. Балух, С.В. Шкіль // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці. ЧНУ, 2012. – № 1(7). – С. 26 – 30.
46. Чернече богослов'я: Макарій Єгипетський та Євагрій Понтійський // Богословський вісник: Зб. наук. праць. – Чернівці: ЧНУ, 2012. № 6. – С. 63 – 76.
47. Чому не вдається поєднати католицький Захід і православний Схід (на прикладі Фераро-Флорентійського собору 1438 – 1439 рр.) // Буковинський журнал. – 2014. – № 4 (94). – С. 182 – 202.
48. Шанкара – індійський релігійний реформатор IX ст. // Релігія та Соціум: Міжнародний часопис: Черн. нац. ун-т. – Чернівці, 2014. – № 3 – 4 (15 – 16). – С. 38 – 46.

Mykola Shkribliak

Conceptual bases of professor's Vasyl Balukh philosophical-religious studies

In the article it was analyzed the conceptual foundations of philosophical-theological studies of the famous Ukrainian scientist V. Balukh. Based on a number of scientific research papers it was actualized the key lines of theoretical and methodological understanding of spiritual and cultural processes, outlined by him within investigations of important historical events and phenomena that determine ideological, educational and culturally value dimensions of Christianity and the Church of Christ.

Keywords: theology, religious studies, Christology, ecclesiology, anthropology, eschatology, angelology, Christian Church, Christianity.

Надійшла до редакції 25.08.2015 р.